Ferdinand Mühlhausen 140 ja 60

Käesoleva aasta novembrikuul on ühel Rakkes elanud Eesti kultuuritegelasel Ferdinand Mühlhausenil 140. sünniaastapäev ja 60. surmaaastapäev.

Mühlhausen sündis 16. novembril 1864. aastal Järvamaal Koeru kihelkonnas Kaarli karjamõisas põllupidaja perekonnas. Sealt kolis perekond juba 1866. aastal Virumaale Salla külla Traksi tallu. Sealsetel mängumaadel möödusid tema ja tema teadaoleva õe ja venna lapsepõlv.

Haridusteest on teada, et 1882. aastal lõpetas ta saksa õppekeelega Tallinna kreisikooli, kus hea hariduse kõrval omandas ka tubli muusikalise ettevalmistuse. Nimelt võttis ta klaveritunde ning tõmbas ka kaasõpilasi oma muusikalistesse tegemistesse. Kreisikooli päevil oli tema pinginaabriks Eduard Vilde, kes iseloomustas teda sõnadega: "Ferdinand oli alati lõbus poiss. Puhus vahest pööraseid naljalugusid ja naeris ise neile südamest kaasa, nii et pea värises otsas." Erinevatel aegadel moodustas ta ja juhatas mitut laulukoori ja kvartetti. Temast sai muude ametite kõrval 1883. aastal avatud Tallinna pimedate kooli muusikaõpetaja.

Pärast abiellumist 1886. *(või 1888)* aastal õppis ta põllumajandust, töötas haagikohtuniku juures, tegutses Salla külas Traksi talus. Samas tegutses ta aktiivselt ka Väike-Maarja ja Koeru kihelkonna kultuuritegelasena. Meenutamist väärivad on kontsert Simuna kiriku heaks ja ööpäevane arest ebaseadusliku peo eest Rakkes.

XIX sajandi lõpul kolisid Mühlhausenid Rakkesse, kus vanemad ostsid Sopi talu, et jätkata põlluharimisega. Poeg Ferdinand soetas endale aga krundi kõrtsi vastas üle maantee, kuhu ehitas kaupluse. Samas jätkas ta ka Rakkes aktiivset seltskondlikku tegevust, olles isegi Rakke Haridusseltsi abiesimeheks.

1911. aastal siirdus Mühlhausen Peterburi, kus tegutses kaupmehena. Sealt naases ta Rakkesse 1918. aasta lõpus. Peterburi päevil hakkas tal aga silmanägemine halvenema *(süvenes glaukoom)* ja endine aktiivist pidi oma elu ümber korraldama, olles ise sel ajal kõigest 54- aastane. Tema õnneks oli ta väga musikaalne ja sai seetõttu pühenduda nüüd rohkem ja sügavamalt heliloomingu saladustesse. Abikaasa Emilie hakkas talle ette lugema luuletusi, millele helilooja püüdis luua meloodiaid. Helilooja minoorse meeleoluga sobis kokku Martin Körberi luuletus "Armas isa kohakene". Üha kustuva nägemisega helilooja kangastusid selle luuletusega selged mälupildid tema isale kuulunud Traksi ja Sopi talust. Sellest sündis tuntud laul "Vaikne kena kohakene", mille surematud helid kõlasid esmakordselt Rakke postkontori ülema Särje klaveril "Touarti majana" tuntud hoones 1918. aasta jaanuaris-veebruaris. Viisi kirjutas noodiraamatusse üles postiametnik Oskar Krusberg. Trükki jõudis laul Mühlhauseni esimeses noodikogus "Vabal tunnil" 1923. aastal, kuhu oli trükitud veel 28 laulu segakoorile. Lisaks sellele kogumikule ilmus tal kaks kogumikku 1927. aastal 22 lauluga ja 1939. aastal kuue soolo ja kvartetilauluga. Seega oli tema heliloomingus üle 60 laulu nimekate Eesti luuletajate tekstidele.

1920. aastal asus helilooja elama jällegi Tallinna. 1923. aastal kaotas ta täielikult nägemise. Vaatamata sellel võttis ta osa paljudest tegemistest, jätkates heliloominguga, projekteerides isegi elamuid ja olles aktiivne ja tugev pimedate ühiskonnas.

Ta oli suur eestlane ja suur rahvuslane, mida tõestab ka tema isamaaline heliloming.

Ferdinandi ja Emilie peres kasvas neli tütatrt, kes olid mööda ilma laiali- Soomes, USA-s, Nõukogude Liidus ja Tallinnas.

Mühlhauseni laulu "Armas isa kohakene" on meie hõimlased- liivlased- võtnud oma hümniks ehk lipulauluks.

Ferdinand Mühlhausen suri 80-aastasena Tallinnas 28. novembril 1944. aastal.

Antti Ilomets